

Van Regulier naar Plots

D66

Evaluatie interne processen en procedures Tweede Kamerverkiezingen 2023

Samenvatting

De evaluatie is besproken op 19 maart 2024 met het Landelijk Bestuur.
De samenvatting is definitief gemaakt op 28 maart 2024.

Beeld David van Dam/De Beeldunie

De winnende PrinsjesFotoprijs van David van Dam voor de beste politieke foto van het parlementaire jaar 2023. Op de foto is Van der Burg te zien die in de Trêveszaal zijn handen voor het gezicht slaat. Van Dam maakte de foto tijdens het crissoverleg over het asiel- en migratiedossier, waarover het kabinet uiteindelijk viel.

Inhoud

1. Inleiding

2. LAC en LBC

3. Regulier versus Plots - lijstadvies

4. Proces en Procedure lijstadvies

- a. Lijsttrekkersverkiezing
- b. Profielschets
- c. Aanmeldprocedure
- d. Integriteit
- e. Werkwijze LAC
- f. Selectie en samenstelling lijstadvies (inclusief diversiteit)
- g. Terugkoppeling lijstadvies aan kandidaten
- h. Bekendmaking lijstadvies
- i. Interne campagnes, e-voting en lijst

5. Regulier versus Plots – Verkiezingsprogramma

6. Proces en procedures – Verkiezingsprogramma

“

*We weten nu nog niet of de volgende verkiezingen
Regulier of Plots zullen zijn, maar we hopen dat onze
evaluatie en specifiek onze aanbevelingen ertoe
leiden dat D66 dan nóg beter is voorbereid.*

— Evaluatiecommissie Tweede Kamer 2023
Vera Bergkamp (Voorzitter), Floor van Twuijver (Secretaris) Agnes Maassen,
Berndt Benjamins, Talitha Stam en Tjeerd Dierckxsens

Samenvatting

1. Inleiding

Op 7 juli 2023 viel het Kabinet Rutte IV. Al snel werd bekend dat nieuwe verkiezingen zouden volgen op 22 november 2023. Dit betekende slechts 24 weken van val tot nieuwe verkiezingen. Een periode waar normaal een jaar voor staat. De Evaluatiecommissie heeft, in opdracht van het Landelijk Bestuur, geëvalueerd hoe de uitvoering van Plan Plots (het interne handboek van D66 voor een tussentijdse Tweede Kamerverkiezing) is verlopen met betrekking tot de interne processen en procedures en welke lessen hier uit te trekken zijn voor Reguliere verkiezingen. De bevinden zijn in dit rapport te lezen. Wij danken iedereen die hier een bijdrage aan heeft geleverd.

2. LAC en LBC

Partijvoorzitter en Lijsttrekker zijn formeel de Lijstadviescommissie. Zij besluiten uiteindelijk over de definitieve advieslijst. Ze hebben adviseurs die door het Landelijk Bestuur benoemd worden. En bij elkaar vormen ze de Lijstadviescommissie. Dat geeft in de praktijk verwarring bij de leden. Wie besluit en wie adviseert? Wij geven daarom de aanbeveling om de governance te verduidelijken door de adviseurs de Lijstadviescommissie (LAC) te noemen en de Partijvoorzitter en de Lijsttrekker de Lijstbesluitvormingscommissie (LBC).

“

Het is écht heel prettig dat de professionalisering die de partij heeft ontwikkeld, zich nu uitbetaalt in het snel en zorgvuldig starten van de procedures en processen’.

— Lid LAC

Samenvatting

3. Regulier VS Plots - Lijstadvies

De voorbereiding van D66 was voldoende om het verkiezingsproces in te gaan. Gezien de korte tijd is het goed en professioneel gedaan. Plots is nog wel te veel ingericht op het Reguliere proces. Op sommige punten kan het compacter, bijvoorbeeld door de beroepsprocedures van het geschillencollege korter te maken. Toch was het soms ook té compact, zoals bij het bepalen van expertises en voor bezinning tussen het vaststellen van de definitieve advieslijst door de lijsttrekker en de Partijvoorzitter en het bellen van de kandidaten. Aan het begin werd te veel tijd genomen.

Wij adviseren doorlopend bezig te zijn met de voorbereidingen voor de volgende verkiezingen, bijvoorbeeld door conceptprofielen en een lijst met potentieel geschikte Kamerleden klaar te hebben liggen. Daarnaast kunnen elementen van Plots worden overgenomen in het Reguliere proces. Zo kunnen kandidaatstellingsperioden en stemmingen korter. Er wordt op deze manier gewonnen aan efficiëntie, meer lucht in het proces gecreëerd en er is meer ruimte voor flexibiliteit in de activiteiten.

Samenvatting

4. Proces en procedure lijstadvies

4a. Lijsttrekkersverkiezing

De politiek-/partijleider heeft er ineens een wereld aan taken bij. Het is daarom fijn als er iemand is die zaken uit handen neemt en de regie daarop heeft. Stel als Landelijk Bestuur i.o.m. de Lijsttrekker een Kwartiermaker aan die de Lijsttrekker in zijn/haar nieuwe taken kan begeleiden en werk uit handen neemt. Een draaiboek kan daarbij helpen.

4b. Profielschets

Vul de profielschets van de overige kandidaten en lijsttrekker aan met de verwachtingen over integriteit. Maak nog meer expliciet dat het 'glazen huis' waarin een Tweede Kamerlid leeft, gebaat is bij o.a. zelfbewustzijn en fatsoenlijke omgang met anderen.

4c. Aanmeldprocedure

Uit onze enquête blijkt dat het proces en de deadlines voor en tijdens de kandidaatstellingsprocedures voldoende helder waren voor een grote meerderheid van de kandidaten.

“

‘Door social media is integriteit belangrijker geworden, omdat men kwetsbaarder is. Dat is in de tijd wel veranderd. Politici moeten ook gewone mensen blijven. Herkenbaarheid neemt dan ook af. Dat is dan weer niet de bedoeling. Je kunt authentiek zijn en tegelijk volksvertegenwoordiger. Het moet geen integritisme worden, maar het besef en benul dat je ter dienste bent van partij, burger en fractie.’

— Lid LAC

Samenvatting

4d. Integriteit

Er zijn goede stappen gezet sinds 2021 met betrekking tot integriteit. Blijf kennis wel verder ontwikkelen op dit thema. Eén kandidaat heeft zich teruggetrokken, nadat er publiekelijk informatie bekend werd. Dat is voor de kandidaat en D66 niet goed.

In algemene zin geven we de volgende aanbevelingen mee met betrekking tot integriteit:

- benadruk dat de verantwoordelijkheid voor integriteit bij de kandidaat ligt;
- verdiep de online scans voor kandidaten met een grote online voetafdruk en train het Landelijk Bureau hier ook in;
- vul het kandidaatstellingsformulier aan met: “ben je ooit lid geweest van of actief geweest voor een andere partij, zo ja welke?”;
- wees vooraf duidelijk dat er ruimte gehouden wordt in de procedure voor een aanvullend integriteitsgesprek en maak hier ook gebruik van;
- verzamel over een relatief onbekende kandidaat meer informatie. Niet alleen online, maar vraag ook naar referenties;
- zorg dat er een klankbord is om integriteitsdilemma’s mee te bespreken voor de LAC-leden.

Samenvatting

4e. Werkwijze LAC

De scheiding tussen het integriteitsgesprek en het inhoudelijke gesprek (twee duo's) werkte goed. De laatste fase werd echter als chaotisch getypeerd door een aantal leden van de LAC. Het is daarnaast niet altijd gelukt dat alleen de gesprekspartner die het gesprek heeft gehad met de kandidaat belt over de afwijzing of lagere plek. Goede en persoonlijke informatie kon dan onvoldoende worden gedeeld met de kandidaat. Daarom moet dit écht een uitzondering zijn.

Het is belangrijk om meer tijd te nemen voor de voorbereiding, nabespreking en het invullen van het formulier na het interview. Dit leidt voor de kandidaat soms tot een betere afsluiting en meer tevredenheid over het proces en tot betere oordeelsvorming door de LAC.

Afspraken om contact op te nemen met de kandidaat werden niet altijd nagekomen. Zorg dat de gemaakte afspraken op papier komen en laat het Landelijk Bureau een check doen of deze zijn nagekomen. Houd elkaar daarbij scherp. Beloven is nagaan of het gebeurt en beloof niet te veel.

De oordeels- en besluitvorming kan duidelijker voor de kandidaten. Hoe de (afronddende) besluitvorming verliep, was niet voor alle kandidaten helder en ook niet waar deze op gebaseerd was. Neem de tijd om het besluit toe te lichten en check bij de kandidaat of dit helder is.

“

‘De vijver van waaruit we vissen is te smal en te weinig herkenbaar voor onze potentiële kiezers’.

— Lid LAC

Samenvatting

4f. Selectie en samenstelling lijstadvies (inclusief diversiteit)

Gezien de korte tijdspanne was er een goede aanwas van kandidaten in aantal en kwaliteit. De aanwas moet echter wel diverser worden. Uiteindelijk stonden op de advieslijst mensen met een wat vergelijkbaar profiel. Blijf werken aan diversiteit en kwaliteit door middel van talentmanagement om een meer diverse aanwas te krijgen. Wij adviseren het partijbestuur om het Beleidsplan Landelijke Talentencommissie voortvarend uit te voeren en de voortgang van dit plan onafhankelijk te auditen.

Er kan een volgende professionaliseringsslag worden gemaakt op het gebied van talentmanagement: maak de zoektocht naar talenten 'voortdurend'. Dit kan door breder te scouten dan binnen de partij – maar juist ook daarbuiten en door talenten langere tijd te volgen en te ondersteunen. Hierbij helpt een gedegen administratie: waarom en voor welke rol(len) wordt iemand gevolgd en op welke competenties heeft deze persoon nog ondersteuning nodig. Werk daarnaast ook strategisch aan netwerken van potentiële kandidaten op een aantal portefeuilles. Organiseer bijvoorbeeld kennisavonden met studenten of met wetenschappers. Ga in gesprek met de netwerken van D66 (zoals Diversiteitsnetwerk, Els Borst Netwerk en Pride66) om in samenwerking meer diversiteit in de vereniging te krijgen..

Samenvatting

4f. Selectie en samenstelling lijstadvies (inclusief diversiteit)

Verder zijn er incidenteel mensen benaderd door 'sleutelfunctionarissen', waarbij er ook verwachtingen zijn gewekt die niet werden nagekomen. Dit veroorzaakte teleurstelling bij de kandidaat welke voorkomen had kunnen worden.

Er blijkt een verschil van inzicht in beleving hoe is omgegaan met (een aantal van) de scheidende Kamerleden. Natuurlijk, het vak van Kamerlid is hard en daar hoort incasseringsvermogen bij. Teleurstelling kan ook het beeld vertroebelen. Tegelijk heeft de partij een zorg- en begeleidingstaak en een inspanningsverplichting om te zorgen dat kandidaten en zeker oud- of scheidende Kamerleden 'ambassadeurs' van D66 blijven. Wij constateren dat het Landelijk Bestuur een positiever beeld heeft van de aan hen geleverde inspanningen m.b.t de kwaliteit van reflectiegesprekken en begeleiding, verwachtingsmanagement en nazorg, dan (een aantal van) de betreffende oud-Kamerleden zelf. Uitdaging is om deze beide werelden meer bij elkaar te brengen.

Samenvatting

4g. Terugkoppeling lijstadvies aan kandidaten

We realiseren ons dat niet iedereen op gesprek kan komen, gezien de tijdsinvestering en de situatie van Plots. Ook is afgewezen worden natuurlijk teleurstellend en bij minder zetels dan in 2021 is de kans op teleurstelling natuurlijk groter. Toch is een nette afronding met duidelijke informatie (concrete terugkoppeling) belangrijk voor de kandidaten en ook voor het behouden van hen als D66-ambassadeur.

4h. Bekendmaking lijstadvies

Voordat de lijst aan leden werd voorgelegd, lekte informatie met namen uit. Dit is natuurlijk, hoewel niet altijd te voorkomen, zeer ongewenst en kan ook schade berokkenen voor betrokkenen. Ons advies is om te kijken of het proces, als de individuele kandidaten hun adviesplek hebben gehoord, niet sneller en compacter kan, mede om vroegtijdig lekken naar de media te voorkomen.

Samenvatting

4i. Interne campagnes, e-voting en lijst

Kandidaten die niet voldoen aan de kwaliteits- en integriteitseisen kunnen toch op de lijst worden gestemd door de leden. Dit is een risico. Onze partijdemocratie is ook belangrijk en de leden moeten uiteindelijk het laatste woord hebben bij het bepalen van de lijst. Gezien het feit dat Tweede Kamerlid zijn een grote verantwoordelijkheid is, hoort hier ook een zorgvuldige selectie bij.

Reflecteer binnen de vereniging hierop en leg uiteindelijk een voorstel neer bij het Congres. Onderzoek de volgende suggesties:

- zorg dat iedereen die op de lijst komt de LAC-procedure moet hebben doorlopen (en volbracht);
- kijk naar het mandateren van de LBC om een kandidaat wel of niet op de lijst te plaatsen.

Dit betekent wel tegelijk dat er ook gekeken moet worden naar de rechten van een kandidaat met een bijbehorende beroeps- en bezwaarprocedure.

Wij adviseren in algemene zin om ons democratisch proces te versterken en tegelijk recht te doen aan het zorgvuldige werk van de LAC en de LBC. Leg aan de leden uit wat de LAC en LBC hebben gedaan door deze organen een kort verantwoordingsverslag te laten opstellen over de gevolgde procedure. Besteed meer aandacht aan de presentatie van de kandidaten, zodat leden beter weten op wie ze wel of niet stemmen. Geef concrete invulling aan de aangenomen Algemeen Organiserische Moties op Congres 118: Genderbalans en Meer vrouwen in de politiek.

“

‘Alle amendementen die we als afdeling hebben ingediend, zijn via online stemming zonder discussie, allemaal afgewezen of het quorum is niet gehaald. Dat is geen motivatie om dit de volgende keer als afdeling nog een keer te organiseren’.

— Afdeling

Samenvatting

5. Regulier versus Plots - Verkiezingsprogramma

In anderhalve maand is een kwalitatief conceptverkiezingsprogramma opgesteld. Dit is een knappe prestatie. Regulier staat er een jaar voor. Feitelijk is er in Plots te weinig tijd om alle taken ordentelijk uit te voeren voor het verkiezingsprogramma. Voorbeelden waar meer tijd voor genomen moet worden, zijn: het verzamelen van ideeën vanuit de vereniging, besluitvorming in VPC voor de laatste moeilijke punten, beter formuleren van het conceptverkiezingsprogramma en het categoriseren van amendementen.

De compactheid van het schrijfproces in Plots kan worden overgenomen in het Reguliere proces. Als het schrijfproces compacter is, in Plots zes weken, dan is dit ook voor vrijwilligers die professioneel schrijven aantrekkelijker om aan bij te dragen.

“

‘Neem tijd om de leesbaarheid te vergroten en de leestijd te verminderen.’

— Lid

Samenvatting

6. Proces en procedures - Verkiezingsprogramma

De reacties over het hybride congres zijn zeer positief. Leden kunnen op afstand toch actief meedoen.

Vanuit diverse hoeken is er kritiek op de lengte en gedetailleerdheid van het verkiezingsprogramma. Dat was bij het programma TK21 niet anders en ook toen was het doel om tot een korter programma te komen. Ook zijn er weer veel amendementen (namelijk 616) ingediend. In de digitale stemming is geen van de 214 amendementen met het preadvies 'ontraden' aangenomen en zijn alle 176 van de 176 amendementen met het preadvies 'overnemen' aangenomen. Dit is niet wat wij als partij met interne democratie voor ogen hebben. Verder leidt dit proces tot veel werk voor de indieners, het landelijk bureau en de leden.

Ga daarom met de vereniging in gesprek over de lengte en detailniveau van het verkiezingsprogramma, het aantal amendementen en de wijze waarop deze worden ingediend. Zet daarbij de partijdemocratie en kwaliteit centraal. Ook is de input en ondersteuning van (thema-afdelingen) van belang. Kijk hoe het debat gefaciliteerd kan worden voorafgaand aan het congres. Het congres kan dan dienen als sluitstuk van de behandeling. Een mogelijke vorm is om een gedetailleerd verkiezingsprogramma te hebben dat periodiek geactualiseerd wordt op het congres met input van de leden en thema-afdelingen. Op basis hiervan kan bij het uitroepen van verkiezingen, een programma op hoofdlijnen worden gemaakt, welke wordt doorgerekend door het CPB.